

елементом складу такого правопорушення та має важливе теоретичне й практичне значення для здійснення правильної кваліфікації протиправного діяння (дії або бездіяльності). Під час здійснення уповноваженими особами публічної адміністрації кваліфікації діяння правопорушника, визначають загальний, родовий, основний безпосередній та додатковий (обов'язковий та факультативний) об'єкти.

Предметом адміністративного правопорушення у сфері земельних правовідносин є: 1) земельні ресурси; 2) земельна ділянка; 3) документація із землеустрою; 4) відомості, які можуть бути внесені до Державного земельного кадастру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Л.В. Юридичний склад проступків у сфері цивільного захисту населення / Л.В. Шевченко, Д.С. Шевченко // Наука і правоохоронна. – 2013. – № 1 (19). – С. 100-106.
2. Земляна І.В. Об'єкт адміністративного делікту у сфері земельних правовідносин в АР Крим / І.В. Земляна // Митна справа. – Львів, 2013. – № 2 (86), ч. 2, кн. 2. – С. 473-478.
3. Адміністративне право України : [підруч.] / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. – [2-ге вид., змін. і допов.]. – К. : Істина, 2012. – 528 с.
4. Кісіль З.Р. Адміністративне право : [навч. посіб.] / З.Р. Кісіль, Р.В. Кісіль. – [3-тє вид.]. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 696 с.
5. Курс адміністративного права України : підруч. / [Колпаков В.К., Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Сущенко В.Д. та ін.]. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 872 с.
6. Адміністративна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки : монографія / [Дрозд О.Ю., Копан О.В., Рогозін С.М., Шепетько С.А., Юрченко О.М.]. – К. : МП Леся, 2013. – 240 с.
7. Шкарупа К. В. Адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог державного виконавця : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Шкарупа Костянтин Вікторович. – К., 2010. – 230 с.
8. Шепетько С.А. Об'єктивні ознаки адміністративного делікту юридичної особи / С.А. Шепетько // Митна справа. – Львів, 2012. – № 1 (79), ч. 2, кн. 1. – С. 195-199.
9. Олійник В.І. Об'єкт адміністративних правопорушень у галузі рослинного світу / В.І. Олійник // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 4. – С. 202-204.

УДК 342.951: 351.82

ПРОЦЕДУРА ВИЗНАЧЕННЯ МОНОПОЛЬНОГО (ДОМІНУЮЧОГО) СТАНОВИЩА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ НА РИНКУ ЯК ОСОБЛИВИЙ РІЗНОВИД АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР

Філіпова Т.Л., суддя

Рівненський апеляційний господарський суд

Стаття присвячена дослідженню процедури визначення монопольного (домінуючого) положення суб'єкта господарювання на ринку як особливому різновиду адміністративних процедур і запропонована їй авторська дефініція. Автором охарактеризовані матеріально-правові і адміністративно-процедурні норми, що регулюють порядок встановлення монопольного (домінуючого) положення на ринку, виділені і детально проаналізовано 7 стадій такої процедури. Підкреслюється, що монопольне (домінуюче) положення суб'єкта господарювання на ринку не є правопорушенням, хоча і може мати певні адміністративно-правові наслідки.

Ключові слова: адміністративна процедура, економічна конкуренція, суб'єкт господарювання, процедура визначення монопольного (домінуючого) становища на ринку.

Филиппова Т.Л. ПРОЦЕДУРА ОПРЕДЕЛЕНИЯ МОНОПОЛЬНОГО (ДОМИНИРУЮЩЕГО) ПОЛОЖЕНИЯ СУБЪЕКТА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ НА РЫНКЕ КАК ОСОБАЯ РАЗНОВИДНОСТЬ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРОЦЕДУР / Ровненский апелляционный хозяйственный суд, Украина
Статья посвящена исследованию процедуры определения монопольного (доминирующего) положения субъекта хозяйствования на рынке как особой разновидности административных процедур и предложена ее авторская дефиниция. Автором охарактеризованы материально-правовые и административно-процедурные нормы, регулирующие порядок установления монопольного (доминирующего) положения на рынке, выделены и детально проанализированы 7 стадий такой процедуры. Подчеркивается, что монопольное (доминирующее) положение субъекта хозяйствования на рынке не является правонарушением, хотя и может влечь определенные административно-правовые последствия.

Ключевые слова: административная процедура, экономическая конкуренция, субъект хозяйствования, процедура определения монопольного (доминирующего) положения на рынке.

Filipova T.L. PROCEDURE OF DEFINING MONOPOLISTIC (DOMINANT) POSITION OF BUSINESS AGENT ON THE MARKET AS A SPECIFIC KIND OF ADMINISTRATIVE PROCEDURES / Rovnenskiy Appellate Commercial Court, Ukraine

The article is to research the procedure of defining monopolistic (dominant) position of a business agent on the market as a specific kind of administrative procedures.

The author offers to understand the term “the procedure of defining monopolistic (dominant) position of a business agent on the market” as acts which are regulated by the administrative laws that are executed by the bodies of the Anti-Monopolistic Committee of Ukraine to establish and record in an administrative acts the facts of occupying a business position which allows independently or with other business agents decide the conditions for circulation of commodities on the market owing to absence of economic competition.

Such a kind of procedures in the field of protection of economic competition can be both organizational and functional; declarant or interruptive; jurisdictional or non-jurisdictional.

The author characterizes material-legal and administrative-procedural norms regulating the ways of establishing a monopolistic (dominant) position on the market, defines and details seven stages of such a procedure. The author emphasizes that a monopolistic (dominant) position is not violation of law, but can result in some definite administrative-legal consequences.

The author points to the necessity of unification of the conceptual apparatus, the necessity to exclude the term of “establishing monopolistic (dominant) position” from all the legal acts in the field of protection of economic competition and implement the notion “defining monopolistic (dominant) position” (as a process) and “recognizing monopolistic (dominant) position” as a statement.

Key words: administrative procedure, economic competition, business agent, procedure of defining monopolistic (dominant) position on the market.

Сучасний розвиток ринкової економіки характеризується ускладненням і збільшенням кількості господарських зв'язків, якісною зміною структури економічних відносин, в основі функціонування яких лежить конкурентний механізм. Наявність здорового конкурентного середовища є необхідною умовою ефективного здійснення економічної діяльності суб'єктами господарювання. Усвідомлюючи, що результати реалізації основних напрямів соціально-економічного розвитку країни багато в чому залежать від стану конкуренції, в Україні приділяється значна увага вдосконаленню діючого законодавства у сфері захисту економічної конкуренції з акцентуванням уваги на адміністративно-процедурних відносинах між уповноваженим суб'єктом публічної адміністрації – Антимонопольним комітетом України і учасниками господарського обігу.

Однією з адміністративних процедур у сфері захисту економічної конкуренції є процедура визначення монопольного (домінуючого) положення суб'єкта господарювання на ринку, внаслідок здійснення якої діяльність суб'єкта господарювання-монополіста на відповідному ринку товарів, робіт чи послуг знаходиться під наглядом Антимонопольного комітету України, у разі зловживання монопольним (домінуючим) становищем – припиняється за допомогою адміністративного примусу.

Питання антимонопольно-конкурентного регулювання знаходяться в межах наукового інтересу багатьох сучасних науковців, зокрема, О.А. Артем'євої, А.О. Бакалінської, Л.Р. Біли-Гіунової, К.В. Бондаренко, Н.Я. Борсук, В.Н. Василенка, С.С. Валітова, К.Л. Вознесенського, І.Г. Гельфенбуїм, Е.В. Горбунової, О.В. Грицай, Ю.В. Журика, Г.В. Ільющенко, С.А. Карлова, О.С. Каштанова, О.Р. Кібенко, О.В. Когут, Л.В. Куншиної, В.С. Лук'янець, С.Б. Мельник, О.М. Олещенко, О.О. Плетньової, О.В. Пономарьова, Н.О. Саніахметової, Г.О. Стахєєвої, О.М. Стороженко, Н.О. Трегубець, І.І. Туйськ, П.Г. Харченка, О.Л. Чернелевської,

О.В. Шальман, І.А. Шуміло, Н.В. Щербакової та ін. У той же час слід констатувати, що при відносній багатоманітності досліджень у сфері захисту економічної конкуренції, процедурі визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринках належна увага вчених не приділялася.

Метою статті є дослідження процедури визначення монопольного (домінуючого) положення суб'єкта господарювання на ринку як особливого різновиду адміністративної процедури.

Згідно зі статистичними даними, Антимонопольним комітетом України в 2010 р. було розглянуто 621 справу про зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку, в 2011 р. – 991, в 2012 р. – 1090. Припинено порушень: у 2010 р. – 798, у 2011 р. – 1206, у 2012 р. – 1358. За рекомендаціями Антимонопольного комітету України, в 2010 р. припинено 265 випадків дій (бездіяльності), що містили ознаки порушень вказаного виду, у 2011 р. – 730, у 2012 р. – 1182 [1; 2; 3]. Отже, можна констатувати постійне зростання кількості справ, що розглядаються Антимонопольним комітетом України, та кількості припинених порушень внаслідок зловживання монопольним (домінуючим) становищем (у 2011 р. – збільшення на 65,2%, у 2012 – на 12,6%), що обумовлює потребу вдосконалення механізму правового регулювання діяльності монополістів, складовою якого є процедура визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку.

Відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції», суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо: на цьому ринку у нього немає жодного конкурента; якщо він не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин [4, ч.1 ст.12]. За загальним правилом, монопольним (домінуючим) вважається становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку товару перевищує 35%, а у разі відсутності значної конкуренції з боку інших учасників господарського обігу відсотковий бар'єр може бути зменшений [4, ч.2, 3 ст.12]. Монопольним (домінуючим) вважається також становище кожного з кількох суб'єктів господарювання, якщо стосовно них виконуються такі умови: сукупна частка не більше ніж трьох суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 50%; сукупна частка не більше ніж п'яти суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 70% [4, ч. 5 ст. 12].

Отже, характерними рисами монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку є: 1) таке становище встановлюється виключно відносно суб'єктів господарювання певного виду ринку; 2) можливість впливу суб'єкта господарювання на відповідний ринок; 3) наявність формально-юридичного аспекту – володіння часткою (35%, 50% або 70%), яка, згідно з нормами законодавства про захист економічної конкуренції, визнається монопольним (домінуючим) становищем на відповідному ринку.

З метою вдосконалення наукового знання з питань захисту економічної конкуренції вбачається можливим запропонувати таку авторську дефініцію: процедура визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку – це регламентовані адміністративним правом дії, які вчиняються уповноваженим суб'єктом публічної адміністрації – Антимонопольним комітетом України щодо встановлення та фіксування в індивідуальному адміністративному акті (рішенні про визнання суб'єкта господарювання таким, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку) юридичного факту заняття суб'єктом господарювання на ринку такого положення, яке дозволяє йому внаслідок відсутності економічної конкуренції самостійно або разом з іншими суб'єктами господарювання визначати умови обігу товарів на ринку, внаслідок прийняття якого діяльність такого суб'єкта господарювання знаходиться під наглядом Антимонопольного комітету України, у разі зловживання монопольним (домінуючим) становищем – припиняється за допомогою адміністративного примусу.

Юридична конструкція процедури визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку складається з таких елементів: 1) правових норм, які регламентують здійснення процедури; 2) цільового призначення процедури; 3) стадій цієї процедури. Ці елементи дозволяють визначити сутність процедури, її юридичну природу і зміст.

Правові норми, які регулюють процедуру визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку, складаються із:

- матеріально-правових норм щодо забезпечення державою захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, недопущення зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірного обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції [5, ч.2 ст.42; 6, ст.25, 26, 27, 32, 37; 4, ст.ст.3, 12, 13];
- адміністративно-правових норм, які встановлюють принципи, цілі, завдання, правовий статус її учасників, їх права та обов'язки в процесі реалізації такої процедури [6, ч.5 ст.27, ст.40; 4, ст.ст.2,13, 14; 7, ст.ст.1, 3, 4, 7, 16, 19; 8, ст.ст.2; 9, п.п.1.2, 1.3]
- адміністративно-процедурних норм, які визначають порядок здійснення процедури визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку [4, ст.ст.14, 35-49; 7, ст.ст.23, 23-1; 8, ст.27-30; 9, розд. 2-10].

Метою процедури визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку є отримання необхідної інформації для прийняття рішень з питань розвитку і захисту економічної конкуренції, зокрема, демонополізації економіки, антимонопольного регулювання, контролю за узгодженими діями, концентрацією; контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції; захисту інтересів суб'єктів господарювання, груп суб'єктів господарювання та споживачів від його порушень [9, п.1.3]. Тобто, метою такої процедури є встановлення юридичного факту, зафіксованого в індивідуальному адміністративному акті – рішенні про визнання суб'єкта господарювання таким, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, прийнятому Антимонопольним комітетом України. На виключну компетенцію цього суб'єкта публічної адміністрації звертається увага у Листі Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням конкурентного законодавства», відповідно до якого господарський суд у вирішенні спору не повинен здійснювати дослідження ринків товарів, у тому числі визначати власними силами монопольне (домінуюче) становище суб'єктів господарювання на ринку, оскільки відповідні функції здійснюються виключно органами АМКУ [10, п.8].

Процедура визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринках складається з таких стадій:

Стадія 1. Прийняття, розгляд заяв і подань відповідних осіб чи ініціювання розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції з власної ініціативи органів АМКУ. Так, органи Антимонопольного комітету України розпочинають розгляд справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції за: 1) заявами нормативно визначеного кола осіб; 2) поданнями уповноважених суб'єктів; 3) власною ініціативою органів АМКУ [4, ч.1 ст.36].

Існують два нормативно-встановлені правила підвідомчості реалізації процедури визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку: 1) Адміністративній колегії територіального відділення Комітету підвідомчі справи про порушення у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем, антиконкурентних узгоджених дій, якщо наслідки порушення мають місце на регіональному ринку [11, п.5]; 2) Державному уповноваженому Комітету підвідомчі справи про порушення у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем, антиконкурентних узгоджених дій, якщо наслідки порушення мають місце на ринку, що охоплює декілька регіонів, чи на загальнодержавному ринку [11, п.6];

Стадія 2. Виявлення ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції, у тому числі наслідків такого порушення органами АМКУ [4, ч.1 ст.37; 9, п.20]. Слід зазначити, що, оскільки виявити ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, у тому числі наслідків такого порушення фактично неможливо без безпосереднього розгляду справи та вчинення відповідних дій, спрямованих на їх встановлення, то відповідні норми законодавства України [4, ч.1 ст.37; 9, п.20] підлягають коригуванню або відміні.

Стадія 3. Прийняття органами АМКУ адміністративного акту – розпорядження про початок розгляду справи [4, ч.1 ст.37]. Якщо територіальними органами АМКУ буде встановлено, що

справа підвідомча останньому, то приймається адміністративний акт – Розпорядження про початок справи, а якщо ні – то Розпорядження про відмову в розгляді справи [4, ст.36].

Розпорядження про початок справи є правозастосовчим актом, а дії відповідного Комітету є управлінськими за своїм змістом. Вказане розпорядження є юридичним фактом, з яким закон пов'язує виникнення правовідносин у сфері захисту економічної конкуренції.

Стадія 4. Забезпечення доказів. Встановлюються такими засобами: 1) поясненнями сторін і третіх осіб, поясненнями службових осіб та громадян, письмовими доказами, речовими доказами і висновками експертів; усні пояснення сторін, третіх осіб, службових чи посадових осіб та громадян, які містять дані, що свідчать про наявність чи відсутність порушення, фіксуються у протоколі [4, ч.1 ст.41]; 2) вилученням доказів на підставі адміністративного акту – розпорядження державного уповноваженого АМКУ чи голови територіального відділення особисто або уповноваженими ними працівниками АМКУ, його територіального відділення [4, ч.1 ст.44]; 3) арештом доказів на підставі адміністративного акту – розпорядження на підставі розпорядження державного уповноваженого чи голови територіального відділення АМКУ, а у місцях проживання та інших володіннях осіб – на підставі рішення господарського суду [4, ч.ч.4, 5 ст.44]; забезпечення проведення експертизи, з приводу якої приймається адміністративний акт – розпорядження [4, ст.43].

Стадія 5. Стадія безпосереднього проведення індивідуально-визначених дій, спрямованих на визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку. Передбачає здійснення таких дій: 1) встановлення об'єктів аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища, а саме суб'єкта господарювання (групи суб'єктів господарювання), конкретного товару (продукції, роботи, послуги), який випускається, постачається, продається, набувається (споживається, використовується) цим (цими) суб'єктом (суб'єктами) господарювання; 2) складання переліку товарів (робіт, послуг), щодо яких має визначитися монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання і які мають ознаки одного товару, товарної групи; 3) складання переліку основних продавців (постачальників, виробників), покупців (споживачів) товарів (товарних груп); 4) визначення товарних меж ринку; 5) визначення територіальних (географічних) меж ринку; 6) встановлення проміжку часу, стосовно якого має визначитися становище суб'єктів господарювання на ринку – визначення часових меж ринку; 7) визначення обсягів товару, який обертається на ринку; 8) розрахунок часток суб'єктів господарювання на ринку; 9) складання переліку продавців (постачальників, виробників), покупців (споживачів) товару (товарної групи) – потенційних конкурентів, покупців, які можуть продавати (постачати, виробляти), придбавати (споживати, використовувати) той самий або/та аналогічний товар (товарну групу) на ринку; 10) визначення бар'єрів вступу на ринок та виходу з ринку для суб'єктів господарювання, які продають (постачають, виробляють), набувають (споживають, використовують) або можуть продавати (постачати, виробляти), набувати (споживати, використовувати) той самий або/та аналогічний товар (товарну групу) на ринку; 11) встановлення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта (суб'єктів) господарювання на ринку [9, п.2.1]. Етапи визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання, їх кількість та послідовність проведення можуть змінюватися залежно від фактичних обставин, зокрема, особливостей товару, структури ринку, обсягів наявної інформації щодо ринку тощо [9, п.2.2].

Стадія 6. Прийняття органами АМКУ рішення про визнання суб'єкта господарювання таким, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку на підставі проведених досліджень [4, абз.5 ч.1 ст.48]. За результатами розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції органи Антимонопольного комітету України приймають рішення про визнання суб'єкта господарювання таким, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку або не приймають такого рішення за відсутності такого становища у відповідача [4, абз.5 ч.1 ст.48]. Таке рішення приймається за наявності двох складових – нормативного та фактичного критеріїв. На цьому етапі відбувається практична правореалізація та відображення результатів адміністративних дій суб'єкта публічної адміністрації в індивідуальному адміністративному акті – рішенні.

Стадія 7. Оскарження рішення органів АМКУ про визнання суб'єкта господарювання таким, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку в адміністративному або судовому порядку [4, ст.ст.57, 60].

На підставі проведеного аналізу процедури визначення монопольного (домінуючого) положення суб'єкта господарювання на ринку можна зробити такі висновки:

1. Процедура визначення монопольного (домінуючого) положення суб'єкта господарювання на ринку є специфічним різновидом адміністративних процедур і однією із процедур у сфері захисту економічної конкуренції, за результатами здійснення якої діяльність суб'єкта господарювання, що займає монопольне (домінуюче) положення, знаходиться під наглядом Антимонопольного комітету України, у разі зловживання монопольним (домінуючим) становищем – припиняється за допомогою адміністративного примусу.
2. Залежно від обставин справи така процедура може бути як організаційною, так і функціональною; як заявною, так і втручальною; як неюрисдикційною, так і юрисдикційною.
3. Процедура визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку відіграє ключову роль у механізмі захисту економічної конкуренції, оскільки вона є преюдицією для реалізації таких адміністративних процедур як примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку; визначення факту зловживання монопольним (домінуючим) становищем; накладення штрафів та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт Антимонопольного комітету України за 2012 р. Затверджено розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12.03.2013 р. № 175-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=95114&schema=main>.
2. Звіт Антимонопольного комітету України за 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/89514/>.
3. Звіт Антимонопольного комітету України за 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [shttp://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/89512](http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/89512)
4. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
5. Конституція України : прийнята Верховною Радою 28.06.1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
7. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
8. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>.
9. Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку. Затверджено Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2002 р. № 49-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0317-02>.
10. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням конкуренційного законодавства : Лист Вищого господарського суду України від 24.10.2006 р. №01-8/2361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2361600-06>.
11. Про затвердження Тимчасових правил розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України : Розпорядження АМКУ від 19.04.1994 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0090-94>.